

Bor je grad kroz koji protiče mrtva reka. Najzagađenija reka u Evropi posledica je vekovnog rudarenja i gradske fekalne kanalizacije. Da li će se ovaj problem ikada rešiti i kako?

Na vrhu grada izvire potok, u gradu mu se priključuju sve otpadne fekalne kanalizacije i otpadne vode iz rudnika – to je danas najzagađenija reka u Evropi. Crna i “isprana”, Borska reka je mrtva reka, u njoj nema nijednog živog stvorenja. Ovaj otpadni kanal protiče kroz Bor, uliva se u Timok, zatim u Dunav, i ekološke posledice po grad, okolinu i druge reke su nemerljive.

Borska reka je kažu meštani, oduvek zagađena. Aleksa Janošević, stariji stanovnik sela Slatina pored Bora se ni ne seća da je ona nekada drugačije izgledala.

“Leti strašno smrdi. Meni je kuća odmah pored reke i ne možeš da sedneš uveče u dvorište da popiješ kafu. Smrde fekalije. Nekad su tu bile vrbe pored reke, a sad je to sve pirit, sve je zagađeno”, kaže on i dodaje da se seća priča koje su mu pričali baba i deda: kad su bili deca, kupali su se u njoj, tada je Borska reka bila čista.

“Deda mi je isto pričao da su u jesen iz reke zalivali baštu sa kupusom. Posle kad je počeo RTB prvo je bila malo žućkasta, a onda samo prljava voda. Sad od poljoprivrede nema ništa. Ne smem ašov da zabodem, sve je pirit. Ne može ništa tu ni da se poseje, niti bi tu išta moglo da se rodi. Pirit je svuda”, objašnjava meštanin.

Od nastanka grada do nestanka reke

I gradonačelnik Bora Aleksandar Milikić potvrđuje da Borska reka od potoka postala reka “zahvaljujući” otpadnoj fekalnoj kanalizaciji iz grada, a da je drugi ubojiti zagađivač rudnik. Proizvodnja bakra u ovom gradu počela je 1903. godine i tada je počelo i njeno zagađivanje. “Od kako je grad postojao i kako se rudnik širio, a najveću ekspanziju je doživeo 1941. – ’42. godine. Nije pravljen sistem otpadnih voda, a posle tih ratnih godina industrija se brzo razvijala, a nije bilo dovoljno brige o ekologiji”, kaže Milikić i napominje da je Bor ove godine pokrenuo projekat za izgradnju fabrike za preradu fekalnih otpadnih voda, i da je u toku izrada idejnog rešenja i kompletno novog sistema kanalisanja otpadnih voda gde će se odvojiti fekalna kanalizacija. Realizacija ovog projekta se prema njegovim rečima očekuje u naredne tri – četiri godine.

“To će definitivno promeniti i izgled Borske reke i sastav vode u Borskoj reci. Nakon toga je neophodna rekultivacija celog korita. To je pitanje i za nas kao grad, ali i za rudnik koji takođe treba da doprinese”, kaže gradonačelnik. Za fabriku otpadnih voda i sistem kolektora otpadnih voda, potrebno je između 10 i 15 miliona evra. Poređenja radi, to je jedan budžet grada sa kojim sada raspolažu.

Ranije je RTB Bor bio državno vlasništvo, a država, prema Milikićevim rečima, nije vodila računa o ekološkom uticaju na okolinu. Sada kada država ima i strateškog partnera, kinesku

kompaniju “Zidin”, ostaje pitanje da li ona ima obavezu u svom poslovanju da o tome vodi računa.

Rešenje do 2025?

Gradonačelnik Bora je siguran da su ovim partnerstvom odvojena sredstva za poseban program ekologije, ali nije upoznat sa namenom i svrhom tih sredstava. Ipak, veruje da će deo morati da ide u rešavanje problema Borske reke. Država je, kaže on prepoznala njihov ekološki problem.

Ministarstvo za zaštitu životne sredine, s druge strane, na više novinarskih pitanja u svom odgovoru za DW kaže da nije nadležno za problem zagađenih reka. Ipak, kažu da “svaki operater koji posluje na teritoriji Srbije je u obavezi da poštuje nacionalno zakonodavstvo, te i propise iz oblasti zaštite životne sredine. Operateru se nalaže da sve što emituje u sve međe životne sredine, uključujući i vodu, svede ispod graničnih vrednosti emisija propisanih podzakonskim aktima i da svaki operater kroz primene najbolje dostupnih tehnika ulaže u očuvanje životne sredine”.

U šturim odgovorima “nenadležnog” Ministarstva stoji da je rok za dostizanje graničnih propisanih parametara u vodi poslednji dan 2025. godine, kao i da je po pitanju poglavlja 27 upravo prerada otpadnih voda jedan od najznačajnijih problema u oblasti zaštite životne sredine.

Borska reka uslovno mrtva?

A kakvi su parametri danas u Borskoj reci, tek u njoj nema ni jednog živog organizma. To potvrđuje i ekološka organizacija Društvo mladih istraživača Bor koja je još pre 30 godina radila istraživanja u ovoj reci.

“Još tada, pre 30 godina u jednom litru Borske reke smo imali 600 gr taloga ili mulja. Danas nije tako, danas osim teških metala i mulja ima i vode, ali je veoma zagađena gradskim komunalnim i industrijskim otpadom. Mi više ne radimo takva istraživanja već zagovaramo kako problem Borske reke rešiti, kako je vratiti i kako je oživeti ponovo. Mislimo da to može, jer smo još tada kako smo se udaljavali od Bora otkrivali da se priroda sama obnavljala duž toka drugih reka”, smatra predsednik ovog ekološkog Udruženja Dragan Randelović i dodaje da se priključenjem drugim rekama pronalazi živi svet, ali onaj koji živi u najzagađenijim vodama.

Randelović tvrdi da nije problem samo ni u pomenutim zagađenima, već i u mogućnosti akidnetnog događaja - Materijal iz jalovišta rudnika se prelije, veći deo materijala ode u reku koja nabuja pa poplavi obale, i na taj način se pirit zadrži u priobaljima. Zato zagovoraju da se uporedo reše oba problema, da se uradi postrojenje komunalne otpadne vode, tj. da Grad reši problem fekalnog zagađenja, a da RTB Bor postepeno rešava

industrijsko zagađenje.

Od Bora pa do Crnog mora

S obzirom da je ova reka van svih kategorija, ne može da se koristi ni za poljoprivredu, ni za stoku. “Jedina dobra okolnost je što ti teški metali, ta teška hemija sterilise fekalno zagađenje. U suprotnom, imali bi probleme druge prirode, problem žutice i slično. Ovako, na dalje teče hemija”, kaže Randelović.

Gradonačelnik Bora Aleksandar Milikić kaže da je to što ljudi duž Borske reke ne mogu da se bave poljoprivredom, veliki ekonomski problem ovog kraja. “Nemoguća je za korišćenje. Zagađeno zemljište onemogućava ljude da uopšte imaju ambiciju da se bave poljoprivredom. I to više nije reka, to je otpadni kanal. Ceo taj sliv sve do Crnog mora je zagađen Borskom rekom”.

Otpadni kanal je možda i najbolji opis mrtve reke koja se još na prvi pogled razlikuje od svih drugih. Njeno crno dno pomešano sa đubretom i piritom, jezivi je prizor. Ništa manje jezivo ne izgledaju jednako mrtve obale, takođe mešavina crne zemlje i žutog pirita, bez rastinja i sve to pomešano sa smradom fekalija. Tako Borska reka s pravom može da bude velika opomena čoveku – šta ako zaista ne bude brinuo o svom okruženju.

A izgleda da niko i ne brine. Jer dok Ministarstvo za zaštitu životne sredine nije nadležno za životnu sredinu jednog grada, ekološke nevladine organizacije se bave zagovaranjem, lokalna samouprava čeka novac za jedan korak u dugotrajnom procesu, ljudi koji imaju kuću pored reke ne mogu ni prozor da otvore. Stiče se utisak da svi okreću glavu od Borske reke i čekaju da novi partner iz Kine uložiti u očuvanje životne sredine Srbije jer je u zakonskoj obavezi. Jedno je sigurno jasno, 2025. godina je vrlo blizu.

Izvor: dw.com